

7 Spridning och användning av forskningsresultat Bil. 1

- Hur tillgången till policyinriktad utvärdering och forskningsresultat inom utbildningsområdet kan tillgodoses

Slutbetänkande av Utredningen om utvärdering av utbildning, **SOU 2009:94**
Ett utdrag ur utredningen, utan fotnoter

Det finns i huvudsak två sätt att ta del av aktuell forskning, dels genom den forskning som finns tillgänglig via bland annat Internet, fackpress, rapporter av olika slag och tidskrifter, dels genom att diskutera den tillgängliga forskningen i nätverk, seminarier, forskningscirklar etc.

Detta avsnitt beskriver hur information om forskning med relevans för skolans måluppfyllelse kan göras tillgänglig och spridas. Figur 7.1 illustrerar de aktörer som i dag sprider forskning, där universitet och högskolor har en särställning eftersom de är producenter och nyttjas av övriga aktörer.

Figur 7.1 Aktörer som sprider forskning

Universitet och högskolor		
Vetenskapsrådet	----	Regionala utvecklingscentrum
Skolverket	----	Resurscentrum för mångfaldens skola
Forskande myndigheter	----	Nationella resurscentrum
Forskningsinstitut	----	Skolporten
Forskningsfinansiärer	----	Forskning.se
Vetenskap & Allmänhet	----	Tidskrifter etc.

7.2.1 Regionala utvecklingscentrum

Följande generella beskrivningar baseras huvudsakligen på Högskoleverkets (HSV) utvärdering av regionala utvecklingscentrum och nationella resurscentrum.

När skolan decentraliserades i mitten av 1990-talet försvann många naturliga arenor för samverkan. För att främja samarbete mellan universitet, högskolor, lärarutbildning, kommuner och skolor har så kallade regionala utvecklingscentrum (RUC) inrättats i ett antal regioner. Sammantaget finns i dag 22 sådana centrum. Syftet med samverkan är att stödja skol- och kompetensutveckling, att underlätta kontakter och skapa mötesplatser för olika aktörer inom utbildningssystemet på lokal och regional nivå. I RUC:s arbete ingår en nära koppling till lärarutbildningarna som en viktig del. Regeringen skrev i 1997 års regleringsbrev att *"Högskolor som bedriver utbildning av lärare skall efter sina förutsättningar samverka i uppbyggnaden av regionala centrum för skolutveckling."* Sedan dess ska universitet och högskolor med lärarutbildning, enligt regleringsbrevet för universitet och högskolor, medverka i regionala utvecklingscentrum.

Uppdrag

Även om de regionala utvecklingscentrumen kommit olika långt i sitt arbete, och i ett par fall ännu inte kommit i gång, är det en tydlig trend att RUC befinner sig i en utvecklingsfas.

Aktiviteten har ökat enligt HSV.

RUC tillhör högskolan men dess uppgifter framgår inte av exempelvis högskolelag eller högskoleförordning. De hänvisar själva till samverkansavtal med kommuner, verksamhetsplaner eller till regleringsbrevet. I HSV:s utvärdering beskriver RUC sig själva som ett förmedlande organ: RUC säger sig vara *"ett samarbetsforum"*, *"en länk" eller "bro"*, *"ett formaliserat nätverk"* eller *"en arena"*. Tydligt formulerade uppdrag finns dock långt ifrån överallt.

En genomgående tanke med RUC:s aktiviteter är att skola och högskola ska närma sig varandra för att kunna ta ett gemensamt ansvar för lärarutbildningen, att högskolan ska kunna bidra till skolutvecklingen samt att skolans verkamma bidrar till att utveckla lärarutbildningen. RUC kan sägas främja kontakten mellan universitet och skolhuvudmän och vara en mötesplats för teori och praktik, men täcker dock långt ifrån alla kommuner.

Verksamheten fokuserar ofta på skolutveckling, lärarutbildning och forskning. Nätverk, seminarier, utbildningsinsatser, föreläsningar, kurser, fortbildningsinsatser, forskningscirklar, uppdragsutbildningar, forskarskolor, skrifter, är exempel på aktiviteter som görs inom ramen för regionala utvecklingscentrum.

De regionala utvecklingscentrumen har successivt vuxit fram och sedan några år tillbaka finns det ett väl fungerande nätverk som samtliga RUC deltar i. Nationellt nätverk för regionala utvecklingscentrum träffas årligen för att utbyta erfarenheter och diskutera gemensamma frågor. Nätverket samverkar aktivt med myndigheter, däribland Högskoleverket, Skolinspektionen, Skolverket och Vetenskapsrådet men också kommuner och universitet.

Organisation, styrning och finansiering

RUC:s organisatoriska hemvist inom respektive lärosäte skiftar mycket. Med några undantag är RUC knutet till lärarutbildningen, men kan också tillhöra en institution eller vara ett samverkansorgan inom lärosätet. Organisatoriska förändringar inom RUC har genomförts under de senaste två åren i så kallade nystartssatningar. Förutom styrningen som följer av lärosätets organisation har nästan alla RUC egna samverkansråd eller ledningsgrupper med företrädare för berörda kommuner och lärosäte. Ibland ingår även andra parter i dessa grupper, t.ex. regionala kommunförbund eller fackliga organisationer. Enligt HSV:s utvärdering framgår att styrningen i flera fall är svår genomtränglig och att *"RUC är något av en udda fågel som lyder under många olika konstellationer/personer."*

Regionala utvecklingscentrum får inga statliga medel från regeringen. De stora statliga satsningarna, såsom Myndigheten för skolutvecklings Mångfaldsprojekt och Lärarlyftet, står för en mycket stor del av de medel som RUC omsätter. RUC:s baskostnader, dvs. lön, lokal, övrig administration och verksamhet i form av återkommande möten, resor etc. finansieras genom att lärosätena fördelar resurser från sina respektive anslag till RUC och genom fast ersättning från kommuner samt deltagaravgifter.

7.2.2 Nationella resurscentrum

En särskild satsning för att skapa en koppling mellan forskning och pedagogisk praktik är de nationella resurscentrum (NRC) som inrättats på uppdrag av regeringen.¹⁴ Motivet med NRC är att de ska stödja skolornas (från förskola till vuxenutbildning) och lärarnas arbete inom särskilt prioriterade ämnesområden samt understödja en stimulerande, intressant och aktuell undervisning.

Högskoleverkets utvärdering, som omfattar ett antal nationella resurscentrum, visar att alla centrum utom ett är placerade vid ett lärosäte.

Jämfört med de regionala utvecklingscentrumen är de nationella resurscentrumen sinsemellan betydligt mer olika. De skiljer sig åt både vad gäller anledning till att de inrättades och tidpunkten för detta. Avgränsningen mot andra typer av centumbildningar är också mindre klar.

Enligt Högskoleverkets utvärdering har de nationella centrumen för matematik, kemi, fysik, biologi och bioteknik samt teknik (MNT) stora likheter. Dessa fem centrum har bildats eller fått

fortsatta anslag av likartade skäl: *”att stimulera intresset för matematik och naturvetenskap, förbättra elevernas kunskaper och öka antalet elever som söker sådana utbildningar i högskolan.”*

Uppdrag

Enligt HSV:s rapport är de nationella resurscentrumens uppdrag både tydligare formulerade och mer varierande än de regionala utvecklingscentrumens. Huvuduppgiften för MNT-centrumen *”är att stimulera och stödja skolans undervisning i respektive ämne, och målgruppen är framför allt lärare på skolans olika stadier”*. Övriga centrum utgörs av ett uppdrag till respektive lärosäte som ett särskilt åtagande.

Organisation, styrning och finansiering

Den organisatoriska placeringen vid lärosätet skiftar mellan MNTcentrumen: från placering i linjeorganisationen under en fakultetsnämnd till direkt under rektor på en institution eller att tillhöra en enhet för externa relationer. Centrumen har, med ett undantag, rådgivande styrelser eller ledningsgrupper, vilka i varierande grad innehåller företrädare för högskolan och skolan, branschföreträdare och företrädare från Skolverket och ämnesföreningar för berörda delar.

De fem MNT-centrumen har få tillsvidareanställda medarbetare och få heltidsanställda. I dag tilldelas centrumen medel från det lärosäte som de är knutna till. År 2008 varierade anslagen från 3,6 till 1,2 miljoner kronor. Övriga intäkter kommer från försäljning av litteratur och prenumerationer på tidskrifter.

För övriga nationella resurscentrum varierar den fysiska placeringen: de kan utgöra en del av en institution, ingå i en myndighet, ligga under en fakultetsnämnd, vara en särskild inrättning samt vara belägna vid en högskola. Finansiering kan ske genom olika kanaler: via anslag från regeringen, medel för olika projekt, forskningsfinansiering från exempelvis Vinnova, KK-stiftelsen och Vetenskapsrådet samt övriga uppdrag, t.ex. kurser/program etc.

7.2.3 Forskningscirklar

Utredningen har vid flera tillfällen understrukit hur viktigt det är att forskningsresultat inte bara sprids utan också bearbetas för att öka förutsättningarna för användning. Utredningen ska kort redovisa två sådana aktiviteter som syftar till att ta del av forskningsresultat på ett mer grundligt sätt, nämligen forskningscirklar och forskarskolor.

Forskningscirklar har funnits i olika sammanhang i Sverige sedan 1970-talet. Däremot är det först under senare år som forskningscirklar har börjat användas i skolans värld. En forskningscirkel kan liknas vid en studiecirkel som inkluderar praktiker i kombination med forskare. Som ett exempel kan nämnas Resurscentrum för mångfaldens skola i Malmö (RMS), som är en konkret mötesplats för alla som arbetar med utbildning. RMS har av olika skäl valt att satsa på forskningscirklar. Till en början var etableringen ett sätt att ta tillvara ett uttalat intresse för forskning bland pedagoger i Malmö som sökt men inte kunnat erbjudas forskartjänster. Sedan dess har RMS startat åtskilliga forskningscirklar. Inom ramen för RMS har cirkclaretablerats såväl i Malmö som i andra delar av landet.

I Malmö har 13 forskningscirklar med 93 deltagare avslutats medan elva cirklar med 61 deltagare för närvarande pågår. Nio cirklar, med 73 deltagare, har startats och avslutats i andra kommuner inom ramen för mångfaldssatsningen. Under hösten 2009 har fem cirklar startat i Huddinge, Botkyrka och Södertälje. Intresset har visat sig så stort att alla som anmält sig inte kommer att ges möjlighet att delta.

En forskningscirkel handleds av forskare ofta pedagoger med forskningskompetens och innebär att tid avsätts till kontinuerliga möten och dialog. Forskningscirkulans syfte är att medverka till utveckling i såväl skola som högskola/universitet genom att

deltagarna söker kunskap kring ett självdefinierat problem. Det är viktigt att cirkelarna har ett värde för individen och dess utveckling men även behandlar frågor med koppling till verksamheten. Alla cirklar utmynnar i en slutprodukt, t.ex. en artikel eller en bok men det har även förekommit att deltagare genomfört ett seminarium för arbetskamrater eller att en film producerats.

På senare tid har forskningscirkeln blivit en populär och tillförlitlig metod för att utveckla skolan och professionen. Utgångspunkten är att en pågående dialog mellan forskare och yrkesverksamma lägger grunden till att utveckla den egna praktiken. Utvärderingar visar att deltagarna är nöjda med dessa cirklar och att de i förlängningen kan bidra till en ökad måiluppfyllelse bland skolans elever.

7.2.4 Forskarskolor

Forskarskolor är ett sätt att bedriva utbildning på forskarnivå. Ett exempel är en ny forskarskola för lärare i kommunala skolor vid Luleå tekniska universitet. Den drivs som ett samarbetsprojekt mellan Luleå tekniska universitet och ett antal kommuner i länet.

Forskarskolan *Lärande praxis* planeras omfatta 12–20 forskarstuderande, vilka är anställda av respektive kommun och som ägnar 80 procent av sin arbetstid åt forskarutbildning.

Resterande 20 procent arbetar den forskarstuderande inom kommunen. Studierna omfattar fyra års heltidsstudier för doktorsexamen. Luleå tekniska universitet finansierar fyra doktorander medan Norrbottens kommuner bekostar ett varierande antal.

Ett annat exempel är tre forskarskolor vid Stockholms universitet som startade 2008.

Forskarskolorna vänder sig till verksamma lärare som ska delta i utbildning på forskarnivå på 80 procent för att arbeta i sin skola resterande 20 procent. Utbildningen leder till en licentiatexamen.

Även Lärarförbundet arbetar för att kommuner ska satsa på lärardriven forskning. Förbundet vill att fler lärare ska ges möjlighet att gå forskarutbildning för att därefter fortsätta forska inom ramen för sin anställning. *”Målet är att göra skolan till en verklig kunskapsorganisation med stark vetenskaplig bas. Forskning om skolan i skolan förutsätter forskande och undervisande lärare.”*

7.3 Sammanfattning

Det är många aktörer som på olika sätt sprider forskningsresultat. Det sker dels via bland annat Internet, fackpress, rapporter av olika slag dels via seminarier, forskningscirklar etc.

Spridning av forskningsresultat måste ske på olika sätt och på olika nivåer. Att nå ut är en sak att nå ända fram är en annan sak. Det är *mötet* mellan teori och praktik som i förlängningen åstadkommer det som många frågar efter, nämligen en ökad professionalisering av skolan. Exempel på organisationer som sprider såväl forskningsinformation som erbjuder mötesplatser har utredningen visat ovan.

Margareta Bäckström, PUX-10 01 12

/PUX samverkansrad/Att na ut och...kap 7